

Malwina Balcerak, Maciej Głowczyński, Adam Wronkowski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, Akademickie Koło Naukowe Gospodarki Przestrzennej;
ul. Bogumiła Krygowskiego 10, 61-680 Poznań; macglowczynski@gmail.com,
a.wronkowski94@gmail.com

DOBRE PRAKTYKI PRZY TWORZENIU GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI – EFEKT WSPÓŁPRACY UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA Z MIASTEM KALISZEM

Streszczenie: Wejście w życie ustawy o rewitalizacji (Dz.U. z 2015 r. poz. 1777 z późn. zm.) z dniem 18 listopada 2015 r. umożliwiło gminom sprawne planowanie i wdrażanie procesu wyprowadzania obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego. W ustawie znalazły się kluczowe uregulowania wpływające na programowanie rewitalizacji w Polsce. Jednym z najważniejszych instrumentów jest gminny program rewitalizacji (GPR).

Aby móc w pełni wykorzystać potencjał, jaki drzemie w tym dokumencie, należy szukać rozwiązań pozwalających na stworzenie go w jak najbardziej kompleksowej formie. Jednym z przykładów takich działań jest współpraca ośrodka uniwersyteckiego z jednostką samorządu terytorialnego. Można powiedzieć, że dzięki połączeniu wiedzy praktycznej urzędników z wiedzą teoretyczną ekspertów ze środowiska akademickiego uzyskano projekt unikalny w skali kraju. Jest także wyjątkowy dlatego, że w procesie jego tworzenia aktywnie uczestniczyli studenci gospodarki przestrzennej. Celem artykułu jest przedstawienie przebiegu procesu współpracy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza z urzędem podczas sporządzania Gminnego Programu Rewitalizacji dla miasta Kalisza oraz ukazanie roli, jaką odegrali w tym projekcie studenci.

Słowa kluczowe: gminny program rewitalizacji, współpraca, dobre praktyki

Abstract: Good practices in the creation of the Commune Revitalization Program – cooperation between the University of Adam Mickiewicz and the City of Kalisz, The entry of the Revitalization Act on November 18, 2015 enabled municipalities to efficiently plan and conduct the process of moving degraded areas out of the crisis. The Act introduced key regulations affecting the programming of revitalization in Poland. One of the most important instruments is the Municipal Revitalization Program.

In order to be able to fully use the potential of this document, we should look for solutions that allow creating the most comprehensive solutions. One of the examples of such activities is cooperation between the university and the local government. Thanks to this combination of practical knowledge of officials with theoretical knowledge of academic experts, we can say that it is a project unique in the country. It is also unique due to the fact that spatial economy students who actively participated in the document creation process were included in the work.

The aim of the work is to present the course of the cooperation process of the University of Adam Mickiewicz with the Office during the preparation of the Municipal Revitalization Program for the city of Kalisz and showing the role that the students included in the project played in this project

Keywords: Commune Revitalization Program, cooperation, good practices

JEL code: R58

Wstęp

Od kilkunastu lat w przestrzeni polskich miast można obserwować wzmożone prace na rzecz ich odnowy, które są wynikiem procesów rewitalizacji. Jest to skutek dużego wzrostu zainteresowania problematyką wyprowadzania miast lub ich części ze stanów kryzysowych. Konieczność podejmowania tego typu działań wynika z degradacji tkanki miejskiej połączonej z problemami natury społecznej, a także czynnikami środowiskowymi, przestrzennymi czy ekonomicznymi [Roberts, Skyes 2000]. Skuteczność procesu rewitalizacji zależy od wielu czynników, m.in. od wskazania wszystkich podmiotów i grup społecznych, które mogą okazać się zainteresowane procesem, analizy wzajemnych relacji, które zachodzą między tymi grupami, a także rozważenia pól potencjalnych konfliktów czy współpracy [Ziobrowski, Jarczewski 2010]. Brak jasnych wytycznych oraz zbyt wąskie rozumienie procesu rewitalizacji spowodowało, że wiele podejmowanych działań nie przynosiło oczekiwanych skutków [Majer 2010]. Dopiero ustawa o rewitalizacji [Dz.U. z 2015 r. poz. 1777 z późn. zm.] umożliwiła realizację procesu rewitalizacji za pomocą nowych narzędzi, które mają za zadanie wyprowadzić obszary zdegradowane ze stanu kryzysowego. Jednym z instrumentów, które znalazły się w ustawie, jest gminny program rewitalizacji (GPR), który umożliwi wytyczenie

kierunków działań rewitalizacyjnych, koordynację i realizację zadań, a także monitorowanie całego procesu. Opracowanie dokumentu było niewątpliwie dużym krokiem w kierunku uporządkowania działań rewitalizacyjnych w polskich miastach. Możliwości, które daje gminny program rewitalizacji, są bardzo duże, dlatego należy jak najlepiej wykorzystać drzemiący w nim potencjał za pomocą różnych dodatkowych działań mających na celu zapewnienie jak największej efektywności GPR.

W niniejszej pracy przedstawiono przebieg procesu tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji dla miasta Kalisza, który można uznać za unikalny przykład prac nad tego typu dokumentem. Wynika to z dwóch powodów.

Pierwszym z nich jest udział zespołu ekspertów z Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który świadczył usługę doradztwa eksperckiego przy tworzeniu GPR.

Drugim jest włączenie w prace nad dokumentem studentów gospodarki przestrzennej z tej samej jednostki, należących jednocześnie do Akademickiego Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej, którzy pomagali przy jego tworzeniu, zdobywając bezcenne doświadczenie uzupełniające ich wiedzę teoretyczną.

Warto podkreślić, że stworzenie Gminnego Programu Rewitalizacji dla miasta Kalisza z jednoczesnym włączeniem w prace studentów gospodarki przestrzennej zapoczątkowało serię podobnych działań w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej. Dotyczy to m.in. prac nad Gminnymi Programami Rewitalizacji dla Sierakowa oraz Krobii.

Praca składa się z 3 zasadniczych rozdziałów. W pierwszym omówione zostaną zagadnienia teoretyczne odnoszące się do gminnego programu rewitalizacji oraz miejsca, jakie zajmuje w procesie rewitalizacji. Drugi opisuje dobre praktyki przy tworzeniu GPR. Trzeci zaś to próba przybliżenia studium przypadku kaliskiego GPR ze szczególnym uwzględnieniem roli, jaką w opracowaniu dokumentu odegrali studenci.

1. Gminny program rewitalizacji – podstawy teoretyczne i rola dokumentu w procesie rewitalizacji

Duże potrzeby miast w kontekście odnowy zdegradowanych obszarów sprowokowały podjęcie na nowo prac legislacyjnych [Rogatka i in. 2015], które zakończyły się wejściem w życie ustawy o rewitalizacji [Dz.U. z 2015 r. poz. 1777 z późn. zm.]. Dokument ten umożliwia gminom sprawne planowanie i prowadzenie procesu rewitalizacji, wskazując narzędzia służące

wpracowaniu kierunków działań i wizji docelowego stanu społeczno-gospodarczego oraz przestrzenno-funkcjonalnego.

Ustawa określiła kluczowe uregulowania wpływające na programowanie procesu wyprowadzania obszarów ze stanu kryzysowego w Polsce, m.in. dzięki najważniejszemu instrumentowi, którym jest gminny program rewitalizacji (GPR). W niniejszym rozdziale dokonano ogólnej charakterystyki tego dokumentu, a także wskazano jego rolę w procesie rewitalizacji.

W myśl wspomnianej ustawy GPR jest dokumentem, na podstawie którego powinno się planować i realizować proces rewitalizacji. Ma charakter strategii, służącej określeniu konkretnych kierunków działań, skutecznej koordynacji, a także realizacji zadań i działań o charakterze przestrzennym, społecznym oraz gospodarczym i sposobów ich monitorowania przy jednoczesnym uwzględnieniu opinii interesariuszy. Gminny program rewitalizacji nie jest aktem prawa miejscowego, aczkolwiek stanowi warunek niezbędny do uchwalenia przez gminę aktów prawa miejscowego będących jego aktami wykonawczymi [Leszczyński, Kadłubowski 2016].

Proces przygotowania gminnego programu rewitalizacji, według wyżej wspomnianej ustawy, rozpoczyna się od podjęcia przez radę danej gminy, z własnej inicjatywy lub na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, uchwały o przystąpieniu do jego sporządzenia. Ustawa zastrzega, że powyższy etap należy wykonać po uprzednim przyjęciu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Następnie podejmuje się dalsze kroki w procedurze uchwalania dokumentu.

Ustawa podaje również strukturę gminnego programu rewitalizacji. Jest to katalog obowiązkowych działań, które należy zrealizować w procesie planowania rewitalizacji, i elementów, które należy zawrzeć w dokumencie. GPR powinien rozpocząć się szczegółową diagnozą obszaru rewitalizacji, dokonaną na podstawie analizy negatywnych zjawisk oraz potencjałów występujących na obszarze rewitalizacji. Diagnoza opisuje teren wybrany ze względu na kumulację zjawisk kryzysowych, ale także występowanie tam czynników istotnych dla rozwoju lokalnego [Jadach-Sepioło 2016]. Potem należy opisać powiązania gminnego programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi gminy. Zasadniczym elementem GPR jest opis wizji stanu po przeprowadzeniu rewitalizacji na danym obszarze oraz jej uszczegółowienie w postaci celów rewitalizacji, a także kierunki ich realizacji oraz lista przedsięwzięć. Następnie powinno się wskazać mechanizmy integrowania działań i przedsięwzięć oraz ramy finansowe wraz ze środkami finansowymi. Równie ważnym elementem jest określenie systemu monitorowania i oceny programu. W kolejnym kroku należy wyróżnić zmiany w uchwałach dotyczących lokali komunalnych. Powinno się też umieścić decyzję w sprawie ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji oraz okresu jej obowiązywania. Na koniec trzeba

podać sposób realizacji programu w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego. Do części tekstowej GPR należy dodać załączniki graficzne. Katalog elementów nie jest zamknięty. Ustawa przewiduje, że w razie potrzeby można dodać inne ustalenia.

Ustawa podkreśla rolę partycypacji społecznej na etapie przygotowania, wdrażania oraz realizacji programu rewitalizacji. Jest to novum wyróżniające, ponieważ zanim weszła w życie, wytyczne tylko zalecały udział społeczeństwa w tworzeniu GPR.

Działania rewitalizacyjne służą poprawie jakości życia mieszkańców danego obszaru i zwiększają szanse rozwojowe wskutek kompleksowych przekształceń fragmentów przestrzeni miejskiej [Leszkowicz-Baczyński 2015]. Gminny program rewitalizacji, poprzez określoną strukturę wprowadzającą nowe narzędzia, a także sposoby koordynacji zadań i monitoringu całego procesu, systematyzuje działania w ramach procesu rewitalizacji, odgrywając w nim ważną rolę. GPR określa indywidualny przebieg wyprowadzania danego terenu ze stanu kryzysowego każdorazowo zdefiniowany przez cechy obszaru, na którym są podejmowane działania [Kaczmarek 2015].

Mimo że ustawa o rewitalizacji była długo wyczekiwany dokumentem regulującym proces odnowy miast, spotkała się z krytyką. W przypadku gminnych programów rewitalizacji zwraca się uwagę m.in. na brak wskazania wykonawcy czy koordynatora wdrażania programu [Rogatka i in. 2015], a przy tym na brak określenia podmiotu prowadzonej rewitalizacji [Parysek 2016]. Wskazuje się również lukę na temat informacji o środkach na przedsięwzięcia rewitalizacyjne [Parysek 2016], a także na brak zasad delimitacji obszarów zdegradowanych [Rogatka i in. 2015; Leszczyński, Kadłubowski 2016] oraz szczegółowych zasad prowadzenia rewitalizacji [Leszczyński, Kadłubowski 2016].

2. Dobre praktyki przy tworzeniu gminnego programu rewitalizacji – współpraca samorządów z ekspertami zewnętrznymi

Działania rewitalizacyjne są niezwykle złożonym procesem, wymagającym uwzględnienia społecznych, przestrzenno-funkcjonalnych, gospodarczych, technicznych oraz środowiskowych czynników rozwoju. Mnogość aspektów koniecznych do rozpatrzenia powoduje, że jest to proces nad wyraz trudny do przeprowadzenia przez samorządy lokalne [Bazuń 2017]. Jak wskazuje Billert [2012], nawiązanie współpracy z przedstawicielami różnych sektorów jest nieuniknione. W wielu przypadkach samorządy lokalne korzystają

z pomocy eksperckiej ośrodków naukowych, ekspertów zewnętrznych czy też firm świadczących usługi doradcze.

Sporządzanie dokumentów strategicznych odbywać się może według trzech modeli współpracy [Kłosowski, Adamski 1999]:

- ekspercki – cechuje się specjalistycznym, często naukowym charakterem; w proces tworzenia włączeni są eksperci zewnętrzni, zazwyczaj reprezentujący środowisko naukowe; osoby te posiadają wymaganą wiedzę o współczesnych trendach i zjawiskach dotyczących aspektów rozwoju koniecznych do uwzględnienia w procesie rewitalizacji; zasadniczą wadą tego typu rozwiązania jest powstawanie dokumentów zbyt oderwanych od lokalnej rzeczywistości, napisanych specjalistycznym, niezrozumiałym dla społeczności językiem;
- społeczny – charakteryzuje się wysokim stopniem włączenia mieszkańców w proces opracowywania dokumentu; dokument powstały w takich warunkach odpowiada na realne potrzeby, a sformułowane cele są utożsamiane przez lokalną społeczność; barierą w opracowywaniu dokumentów przez liderów lokalnych jest ich brak doświadczenia i specjalistycznej wiedzy z zakresu prawa, finansów, procesów gospodarczych czy przestrzennych;
- partycypacyjny – jest najbardziej optymalnym modelem tworzenia dokumentów strategicznych, łączącym elementy modelu eksperckiego i społecznego [Musioł-Urbańczyk 2015]; uwzględnia włączenie w proces ekspertów zewnętrznych i liderów lokalnych; prace wymagające wiedzy specjalistycznej, np. opracowanie diagnozy rozwoju, hierarchizacja celów i zadań strategicznych powierzane są ekspertom. Lokalną społeczność włącza się natomiast w prace nad dokumentem podczas spotkań roboczych czy warsztatów dotyczących konkretnego etapu procesu rewitalizacji.

Wdrożenie podejścia partycypacyjnego skutkuje powstaniem spójnego, obiektywnego dokumentu, a zaangażowana w ten proces społeczność lokalna identyfikuje się z wypracowaną wizją oraz celami rozwojowymi. Dokument współtworzony z pomocą mieszkańców ma większą szansę na ciągłość realizacji w warunkach kadencyjności samorządów.

Jak stwierdza Bizuń [2017], rewitalizacja wymaga rozbudowanej współpracy wielu osób i podmiotów. Związane jest to z szerokim zakresem interdyscyplinarnej wiedzy potrzebnej do programowania i wdrażania rewitalizacji. Dlatego podejście partycypacyjne uwzględniające takie wymagania możemy nazywać dobrą praktyką przy tworzeniu gminnych programów rewitalizacji.

3. Studium przypadku – GPR dla Miasta Kalisza

Gminny Program Rewitalizacji dla Miasta Kalisza [Gminny Program... 2017] powstał w ramach współpracy Urzędu Miasta z Instytutem Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej (IGSEiGP) na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który świadczył usługi doradztwa eksperckiego w zakresie rewitalizacji. W całym procesie uczestniczyły także Pracownia Zrównoważonego Rozwoju i Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, które były odpowiedzialne za proces konsultacji społecznych GPR. Ze względu na temat pracy, omówiona zostanie współpraca Urzędu Miasta z zespołem eksperckim z IGSEiGP UAM, ze szczególnym omówieniem roli, jaką odegrali studenci w pracach nad dokumentem.

Prace nad GPR dla Miasta Kalisza rozpoczęły się we wrześniu 2016 r. i trwały przez kolejne 10 miesięcy do momentu jego uchwalenia – 27 lipca 2017 r. podczas Nadzwyczajnej Sesji Rady Miasta Kalisza [Uchwała... 2017]. W skład zespołu ekspertów z IGSEiGP weszli: prof. UAM dr hab. Paweł Churski, dr Bartłomiej Kołsut (koordynator projektu), dr inż. Przemysław Ciesiołka, dr Robert Kudłak oraz dr Paweł Motek. Dodatkowo w prace zostało włączonych 5 studentów kierunku gospodarka przestrzenna prowadzonego w ramach IGSEiGP. Wszyscy są członkami Akademickiego Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej funkcjonującego przy wyżej wymienionym Instytucie. Studenci włączeni do zespołu to: inż. Małgorzata Donderowicz, inż. Maciej Głowczyński, inż. Adam Wronkowski, Malwina Balcerak oraz Patryk Kaczmarek. Włączenie studentów w prace nad tworzeniem dokumentu strategicznego dotyczącego rewitalizacji dużego miasta to zabieg niezwykle rzadko stosowany. Należy w tym miejscu podkreślić, że udział studentów nie ograniczał się jedynie do biernej obserwacji kolejnych działań w ramach poszczególnych etapów realizowanych przez zespół ekspercki, lecz wymagał od nich zastosowania wiedzy teoretycznej, zdobytej w czasie studiów, a także umiejętności praktycznych.

Cały proces tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Kalisza podzielić można na 7 etapów. Są to kolejno: diagnoza stanu obecnego, synteza diagnozy, wizja i cele, katalog projektów, wdrażanie i ocena, konsultacje społeczne, uchwalenie GPR. Podczas prac nad GPR studenci zostali włączeni w bardzo wiele różnorodnych działań, które realizowane były w ramach pięciu z wyżej wymienionych etapów (por. ryc. 1). Ich głównymi zadaniami były m.in.: analizowanie dokumentów strategiczno-programowych, przeprowadzenie inwentaryzacji urbanistycznej i opracowanie jej wyników, pomoc w organizacji i przeprowadzaniu konsultacji z interesariuszami oraz udział w spotkaniach eksperckich.

Ryc. 1. Przebieg procesu opracowywania GPR wraz z wyszczególnionymi etapami, w których uczestniczyli studenci

Źródło: Opracowanie własne.

Pierwszym zadaniem powierzonym studentom była pomoc w analizie dokumentów strategiczno-programowych w zakresie identyfikacji rekomendacji do Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Kalisza [Gminny Program... 2017]. Praca studentów polegała na przeglądzie zbioru 24 obowiązujących dokumentów na dzień 10 października 2016 r. Wszystkie opracowania podzielono na 6 grup: dokumenty o charakterze ogólnym, dokumenty ukierunkowane na sferę gospodarczą, społeczną, techniczną, przestrzenno-funkcjonalną oraz środowiskową. W analizie zawarto informacje o roku i trybie przyjęcia dokumentów, zakresie czasowym i przestrzennym, a także ich głównych celach. Określono też dokładne działania i przedsięwzięcia zapisane w treści dokumentów dotyczące każdej ze sfer. Synteza uzyskanych wyników wykonana przez członków zespołu eksperckiego stanowiła podstawę do podkreślenia rekomendacji, które powinny zostać uwzględnione podczas procesu opracowywania GPR odnoszących się do poszczególnych sfer w procesie rewitalizacji.

Kolejnym zadaniem było przeprowadzenie inwentaryzacji funkcjonalno-przestrzennej [Siejkowska-Koberidze 2012], podczas której konieczne było zaangażowanie dodatkowej grupy studentów. W pracach inwentaryzacyjnych uczestniczyli studenci jednej z grup III roku gospodarki przestrzennej, studiów inżynierskich. Dzięki temu możliwe było zebranie dużej ilości danych w krótkim czasie, co usprawniło prace nad diagnozą obszaru rewitalizacji. Grupa studentów miała za zadanie zebrać informacje na temat typów budynków na obszarze rewitalizacji, liczby ich kondygnacji, geometrii dachów, stanu technicznego budynków, kolorystyki elewacji oraz szczegółowej funkcji budynków. Dane zostały zebrane za pomocą wcześniej przygotowanych przez ekspertów kart inwentaryzacyjnych, do których dołączone były szczegółowe objaśnienia dotyczące zasad inwentaryzacji. Po krótkim wprowadzeniu przez ekspertów należących do zespołu studenci podzieleni zostali na 9 grup, w których skład weszła także piątka studentów na stałe włączonych w prace nad dokumentem. Ich zadaniem była koordynacja prac w poszczególnych

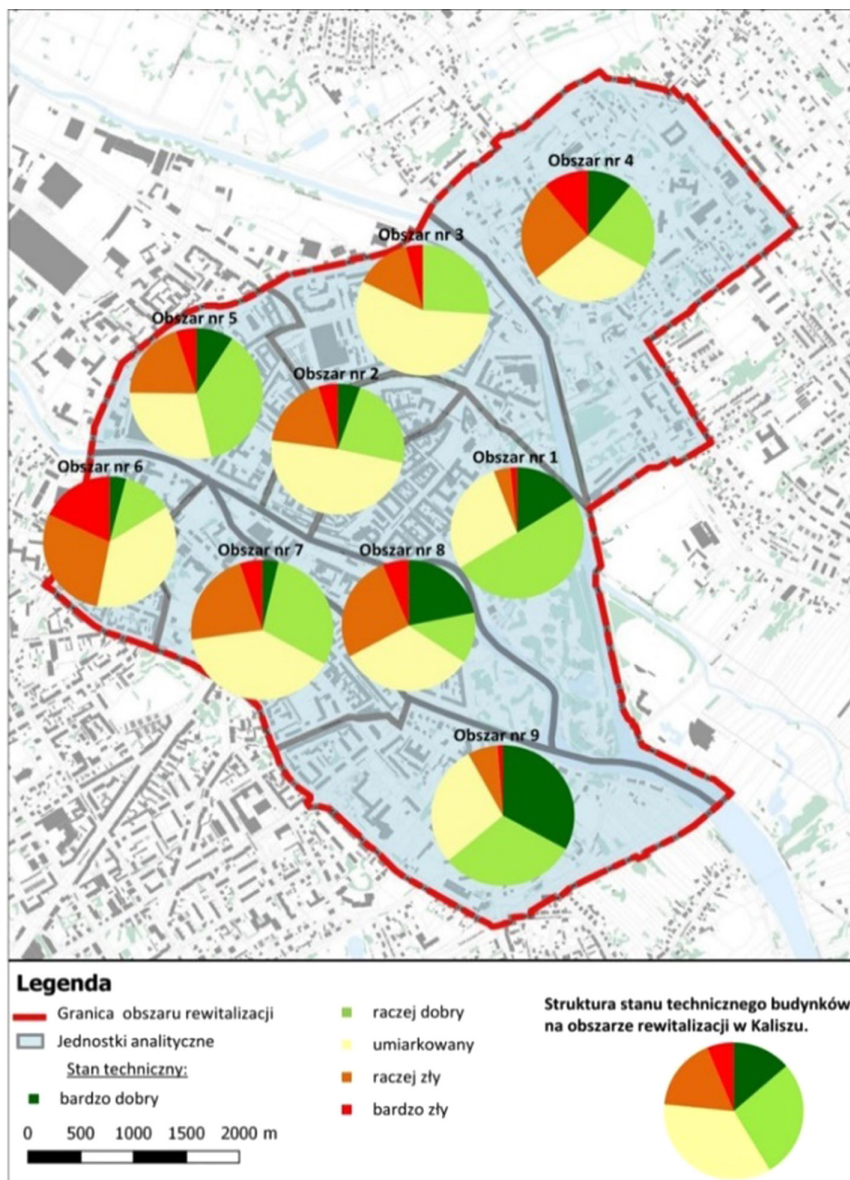
Ryc. 2. Inwentaryzacja przestrzenno-funkcyjna obszaru rewitalizacji przeprowadzona z udziałem studentów włączonych w prace nad GPR

Źródło: Fotografie autorów.

grupach. Po zakończeniu inwentaryzacji na obszarze rewitalizacji i wprowadzeniu zebranych danych do komputerów udział dodatkowej grupy studentów zakończył się. Do zadań pozostałej piątki należało uporządkowanie zebranych danych.

Na podstawie danych uzyskanych dzięki inwentaryzacji przestrzenno-funkcyjnej możliwa była ich graficzna prezentacja w formie kartodiagramów [Ratajski 1989]. Umożliwiło to przedstawienie ilościowej charakterystyki zjawisk oraz obiektów. Na podstawie wykonanych kartodiagramów (oraz danych pochodzących z Urzędu Miejskiego w Kaliszu, GUS, badań ilościowych, kwestionariuszowych z różnymi grupami interesariuszy, a także z różnego rodzaju dokumentów strategiczno-programowych) stworzona została pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji [Pogłębiona diagnoza... 2017]. Studenci stworzyli łącznie 7 kartodiagramów, prezentujących strukturę rodzajów działalności gospodarczych prowadzonych na obszarze rewitalizacji, funkcje zabudowy, strukturę typów budynków, strukturę budynków pod względem liczby kondygnacji, strukturę budynków pod względem geometrii dachów, strukturę budynków pod względem koloru elewacji, strukturę budynków pod względem stanu technicznego.

W ramach części konsultacyjnej prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji dla Miasta Kalisza odbyły się cztery spotkania, w których uczestniczyli zarówno interesariusze zewnętrzni, jak i wewnętrzni. Były to warsztaty:

Ryc. 3. Kartodiagram wykonany przez studentów przedstawiający strukturę stanu technicznego budynków na obszarze rewitalizacji w Kaliszu. Stan na 20 października 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne.

Ryc. 4. Warsztat Synteza diagnozy początkiem budowania programu

Źródło: Fotografie autorów.

W jaki sposób rozumieć rewitalizację i czym ona tak naprawdę jest?, Synteza diagnozy początkiem budowania programu, Wizja i cele rozwojowe oraz Projekty rewitalizacyjne. W organizacji każdego z wyżej wymienionych warsztatów uczestniczyli studenci. Pomagali też w przeprowadzeniu każdego warsztatu. Do ich obowiązków należało także sporządzanie notatek po spotkaniach, w których przedstawiony był dokładny przebieg warsztatów, wybrane wnioski, rekomendacje i uwagi powstałe podczas dyskusji oraz systematyzacja czynników odrzuconych z analizy SWOT opracowanej na podstawie pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji.

Oprócz udziału w wyżej opisanych przedsięwzięciach studenci zapraszani byli na spotkania eksperckie. Mieli więc okazję uczestniczyć w podsumowaniach poszczególnych etapów oraz działań, debatach na temat kolejnych kroków czy burzach mózgów na temat konkretnych rozwiązań i propozycji ze strony uniwersytetu. Dzięki temu dokładnie poznali specyfikę pracy nad tego typu dokumentem zarówno w sferze prowadzenia całego procesu, jak i przygotowania się do niego.

Podsumowanie

W trakcie opracowywania gminnych programów rewitalizacji niezbędne jest interdyscyplinarne i międzysektorowe podejście, które może być

osiągnięte poprzez włączenie w proces niezależnych ekspertów. Uzupełnieniem tego działania powinna być aktywizacja mieszkańców, stowarzyszeń [Donderowicz i in. 2016], liderów lokalnych, którzy swoją wiedzą na temat lokalnych uwarunkowań wzbogacają będą wiedzę specjalistyczną. Niewątpliwie wdrażanie podejścia partycypacyjnego w opracowywaniu programów rewitalizacji możemy uznać za dobrą praktykę, wykorzystaną m.in. w odniesieniu do Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Kalisza.

Jak wskazano wcześniej, dokument ten możemy uznać za unikatowy. Z jednej strony przeprowadzone zostały dogłębne konsultacje społeczne włączające w przebieg procesu szerokie grono interesariuszy rewitalizacji, a z drugiej wykorzystano pomoc ekspertów zewnętrznych z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Pracowni Zrównoważonego Rozwoju i Pracowni Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”. Dzięki wdrożeniu modelu partycypacyjnego dokument ów jest odpowiedzią na realne problemy obszaru rewitalizacji i potrzeby społeczności lokalnej.

O unikatowości tego dokumentu świadczy również fakt włączenia w proces studentów gospodarki przestrzennej. Studenci podczas prac nad GPR mogli wykorzystać wiedzę teoretyczną uzyskaną w trakcie zajęć i uzupełnić ją o wiedzę praktyczną z zakresu planowania strategicznego. Udział studentów wiąże się także z wieloma korzyściami i nabyciem nowych kompetencji, które niewątpliwie wzmacniają ich pozycję na rynku pracy. Studenci włączeni w ten proces zdobyli cenne doświadczenie, poszerzyli swoją wiedzę, rozwinęli dotychczasowe zainteresowania naukowe oraz poznali specyfikę pracy nad programami rewitalizacji. Wiedza zdobyta przez studentów w czasie opracowywania GPR dla Miasta Kalisza obejmowała takie dziedziny, jak: planowanie rozwoju lokalnego i polityki miejskiej, finansowanie rewitalizacji, prawne i przestrzenne aspekty rewitalizacji. Zaowocowało to włączeniem studentów w kolejne projekty programów rewitalizacji, m.in.: dla miasta Poznania, gminy Sieraków, gminy Krobia, oraz powstaniem studenckich artykułów naukowych z zakresu rewitalizacji.

Literatura

- Bazuń D., 2017, *Rewitalizacja jako obszar współpracy międzysektorowej*. Rocznik Lubuski, 43(2): 112–125.
- Billert A., 2012, *Miasta w postindustrialnej Europie*, [w:] *Miasto w działaniu. Zrównoważony rozwój z perspektywy oddolnej*, P. Filar, P. Kubicki (red.). Instytut Obywatelski, Warszawa.
- Donderowicz M., Główczyński M., Wronkowski A., 2016, *Partycypacja społeczna w rewitalizacji – rola stowarzyszeń lokalnych na przykładzie Poznania*. Problemy Rozwoju Miast, (4): 41–51.

- Gminny Program Rewitalizacji Miasta Kalisza, 2017. Dokument sporządzony w ramach projektu 2017. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla miasta Kalisza, Kalisz (<http://www.rewitalizacjakalisz.pl/wp-content/uploads/2017/07/Gminny-program-rewitalizacji.pdf> dostęp: 10.02.2018).
- Jadach-Sepioła A., 2016, *Zakres przestrzenny lokalnych systemów osadniczych jako czynnik kształtujący metodykę diagnozy społeczno-ekonomicznej w programach rewitalizacji*. *Konserwatorium Wiedzy o Mieście*, 1(29): 15–21.
- Kaczmarek S., 2015, *Skuteczność procesu rewitalizacji. Uwarunkowania, mierniki, perspektywy*. *Studia Miejskie*, 17: 27–35.
- Kłosowski S.R., Adamski J., 1999, *Strategie rozwoju gospodarczego miast i gmin*, D.C. Wagner (red.). Międzykomunalna Spółka Akcyjna MUNICIPIUM SA LGPP, Warszawa.
- Leszczynski M., Kadłubowski J., 2016, *Ustawa o rewitalizacji – praktyczny komentarz, stan prawny na dzień 11 maja 2016 r.* Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa, Departament Politechniki Przestrzennej, Warszawa.
- Leszakowicz-Baczyński J., 2015, *Rewitalizacja społeczna jako odpowiedź na problemy obszarów miejskich*. *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Sociologica*, 52.
- Majer A., 2010, *Socjologia i przestrzeń miejska*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Musiół-Urbańczyk A., 2015, *Metody wspomagające implementację strategii rozwoju jednostki samorządu terytorialnego*. *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie. Politechnika Śląska*.
- Parysek J.J., 2015, *Rewitalizacja jako problem i zadanie własne polskich samorządów lokalnych*. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 33: 17–35.
- Parysek J.J., 2016, *O najbliższej przyszłości rewitalizacji w Polsce: pragmatycznie i prognostycznie*. *Problemy Rozwoju Miast*, 4: 5–17.
- Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji. Raport podsumowujący uzupełnienie części diagnostycznej. Dokument sporządzony w ramach projektu 2017. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla miasta Kalisza, Kalisz (http://www.rewitalizacjakalisz.pl/wp-content/uploads/2017/02/Raport_ostateczny.pdf; dostęp: 10.02.2018).
- Ratajski L., 1989, *Metodyka kartografii społeczno-ekonomicznej*. PPWK, Warszawa–Wrocław.
- Rogatka K., Ciesiołka P., Jurkowska A., Kułaczowska A., 2015, *Uwagi do założeń ustawy o rewitalizacji – wybrane aspekty*. *Studia Miejskie*, 17: 37–48.
- Siejkowska-Koberidze A., 2012, *Studia inwentaryzacji urbanistycznej*, [w:] *Geografia urbanistyczna*, S. Liszewski (red.). PWN, Warszawa.
- Uchwała nr XLI/512/2017 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Kalisza.
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2015 r. poz. 1777 z późn. zm.).
- Ziobrowski Z., Jarczewski W. (red.), 2010, *Rewitalizacja miast polskich – diagnoza*, [w:] *Rewitalizacja miast polskich*. T. 8. Instytut Rozwoju Miast.